

KOZÍ HRÁDEK.

NAPSAL JOS. ŠVEHLA.

21 4 129
- 80

S PLÁNEM, MAPKOU A 8 OBRÁZKY.

NÁKLADEM UČITELSKÉ JEDNOTY »KOMENSKÝ«
:: V TÁBOŘE r. 1915. ::

TISKEM V. ŠAFRÁNKĀ V TÁBOŘE.

KOZÍ HRÁDEK.

NAPSAL JOS. ŠVEHLA.

S PLÁNEM, MAPKOU A 8 OBRÁZKY.

NÁKLADEM UČITELSKÉ JEDNOTY »KOMENSKÝ«
:: V TÁBOŘE r. 1915. ::

TISKEM V. ŠAFRÁNKA V TÁBOŘE.

Následující řádky podávají veřejnosti konečný výsledek desítileté práce ve zříceninách Kozího hradu nákladem musea král. města Tábora a řízením † ředitele jeho, prof. Al. Jos. Bernarda, nížepsaným a Bedřichem Havlújem, občanem starotáborským, prováděné.

Že po tak dlouhém a namáhavém díle málo se může o hradu říci, jest vinen jednak nedostatek pramenů, jednak hloupost nerozumných a zlomyslných lidí, která nedovedla budoucím věkům zachovati neporušené místo, v němž žil a působil jeden z nejvznešenějších duchů lidstva.

Je-li však přes to někde pověděno více než bývá zvykem, — najmě pokud se týká starožitných nálezů — patří zásluha oněm dobrým obyvatelům hradu ze XIV. a XV. století, kteří tak mnoho věcí do studny a smetisk naházeli. Museu král. města Tábora děkuji za poskytnuté úsluhy, kollegovi R. Cikhartovi za některé zprávy archivní a kollegovi J. Vaňousovi za pomoc při práci výzkumné roku 1913.

J. Š.

I.

— „O zříceniny, což jste v proudu věků,
v úsměvu jara, ve vichřice jeku,
v půlnočních tmách a v blesků rudém svitu!
Sen zkamenělý dávno mezi lesy,
čas nedbá o vás, — člověk se vás děsí,
a příroda k vám zírá bez soucitu.

— — — — —
Však, co by měl ve runách vašich čítat
a v stínech vašich den své spásy vítat
jít pro myšlenku, těchu, pro poradu,
ve stopách reků, již zde vedli boje
své malicherné stopit sny a stesky
a z vašich skalín vykouzliti zdroje,
z nichž nadšení by zářné šlehly blesky,
ten člověk láme kámen po kamenu
a radost má, že rumů balvan jeden
na chýšky jeho celou stačí stěnu . . .“

J. Vrchlický (Na Krakovci).

Ze všech historicky památných míst Tábořska, ba možno říci celého království, je Kozí hrádek přes nepochybnost svou nejdůležitější a nejvýznamnější, neb v něm před 500 lety u svého, nám neznámého příznivce hostem pobýval Mistr Jan z Husince, nejvýznamnější postava naší historie a pod jeho zdi, v klidném ústraní, vzdáleném všeho světa hluku a ruchu, vzala původ svůj nejslavnější doba našich dějin. Bohužel, sdílil při tom také osud všech velkých dob, míst a jednotlivců. Čím větší a důležitější byly v minulosti, tím chudší jsou dnes o nich zprávy.

Nebylo do nedávné doby zanedbanějšího a opuštěnějšího památníku naší slavné minulosti. Přes to, že patřil k místům v Čechách nejvýznamnějším, byl pomíjen, — zapomenut. Nikdo o něm nevěděl, nikdo si ho nevšímal. Ani historik o něm nepsal, ani bezděčný poutník nezabloudiv do zdejší krajiny, aby shlédl místo, jež bylo svědkem Mistrova apoštolování v roce 1413 a 1414. Snad že byl stranou cest, jimiž bral se v minulosti a běře i v přítomnosti život zdejší, snad zdál se příliš nepatrným zvidavému oku.

Schaller¹⁾ a Sommer²⁾ ve svých topografiích neznají Kozího. Ale do roku 1847 málo ho znají sami majitelé jeho Táboři, sic jinak by nebyli tak úplně dokonali na něm v začátku XIX. století dílo zkázy, jak byli učinili. Teprve F. A. Heber v první polovici minulého století obrátil pozornost veřejnosti k místu tomuto ve svém německy psaném díle o hradech, tvrzích a zámcích v Čechách.³⁾ Ale ani on nedovedl o té spouště rozmetaného zdíva více říci, než trochu suché historie a z popisu tolik, kolik zběžně odhadl zrakem spěchajícího poutníka.⁴⁾

Ovšem několikerym jen pohledem po zříceninách bez zkoumání v troskách nedalo se více a lépe pověděti.

¹⁾ Josef Frant. Jaroslav Schaller (1785): „Topographie des Königreichs Böhmens“, XVI. dílu.

²⁾ Johann Gottfried Sommer (1833): „Das Königreich Böhmen, statistisch-topografisch dargestellt“.

³⁾ F. A. Heber: „Böhmens Burgen, Vesten und Bergschlösser“, roku 1847.

⁴⁾ Co na předhradí považoval za rozvalenou baštu, chránící vchod do hradu, byly trosky z pivovaru; v čem se domníval viděti na hradě silnou okrouhlou věž chránící vstup do hradu, byla hromada rumu a pronesené místo, dělicí zříceninu na dvě půle, příkopem nebylo.

Ale přes tuto upřímnou a na svou dobu vzácnou vzpomínku nezměnilo se v truchlivém jeho osudu nic a dlouhá řada roků uplynula, než jména jeho zase bylo vzpomenuáno. Učinil tak krásným činem Fr. A. Šubert po své cestě českým jihem roku 1879.⁵⁾

Navštívil vedle Tábora, Ústí, Sedlce a Přiběnic také Kozí a když shledal vzhled jeho týmž, jakým byl v dobách Heberových, shrnul svůj úsudek v truchlivá slova: „Kterak vypadal hrádek, když na něm sídlil pražský host pana Jana Ústského a choti jeho, nemožno dnes říci. Jsouť patrný již jen povšechné stopy budov a pouze ouplným skopáním rumu bylo by snad možná vyšetřiti jeho základy. K tomu ale sotva kdy dojde, i nutno se spokojiti pouze tím, co jeví se oku poutníka, zřídka jen toto místo hledajícího“. . . . „Dnes změněn bývalý hrádek v pouhý svůj rov, v plném smyslu slova srovnán jest se zemí a rozmeten“. Šubertův spis byl tu sice potom hojně čítán a zvlášť pro líčení Tábora, Kozího, Ústí a najmě Sedlce („Na lovu zřícenin“) vyhledáván, ale přes to zůstalo vše při starém. Za nějaký čas připutovavší H. Mejsnar mohl žalovati podobně⁶⁾: „. . . . Tam na Kozím hrádku, nad potokem od severu jej vroubicím, jen truchlé uzříš rumiště, neshlédne oko tvé zdí ucelených, jež kdysi nosily kroky mučedníka Páně a slýchaly hlas jeho mocně jímající. Stráně prorvané, stromy porostlé smutně na tebe patří“. Konečně nejповolanější osoba, Aug. Sedláček, tou dobou professor gymnasia táborského, vydav roku 1886 IV. díl svého vzácného díla, vložil do něho popis a obširnou historii hrádku, z níž se teprve česká veřejnost dozvěděla o zřícenině nad potokem Kozským víc, než kdy jen tušila.

---

⁵⁾ Fr. A. Šubert: „Z českého jihu“, u J. Otty roku 1882.

⁶⁾ Čechy: Tábořsko, str. 40.

Arci popis se od Heberova mnoho neliší. Slovník historik nařiká skoro týmiž slovy: „Hradiště, či městiště vlastního hradu, ukazuje na povrchu svém spoustu nevídanou. Poznati lze sice na té straně k předhradí základní zdi věžovité brány, avšak stěží poznati lze, že měla podobu čtverhrannou,⁷⁾ také viděti jest na druhém konci vysoký pahrbek, kterýž chová ve vnitřku svém rummy vysokého paláce; ale to vše je tak rozkopáno a rozházeno, že žalostivo se na to podívati“. Ale jeho hlas, — snad proto, že byl domácí — nevyzněl už na prázdno. Jihočeští akademikové, sdružení ve spolku „Štítný“, za nedlouho potom pojali úmysl, označiti památné místo nějakým vhodným způsobem, když na vybrání ze sutin nemohlo se pomýšleti a sbírali potřebné k tomu peníze. Ale když již plán i rozpočet byl opatřen a území hradní z neladné směsi v úroveň se začalo srovnávati a když i celý program v hlavních rysech byl naznačen, byla slavnost zakázána. Co teď? Z rozpaků pomohl prof. A. Sedláček a radil: nemůže-li se za stávajících poměrů vykonati, co bylo předsevzato, ať se obětují peníze na sebrání nejvyššího bodu zříceniny, pod nímž Fr. A. Šubert a on „věžovitý palác“ tuší.

Po některém uvažování a vyjednávání s městskou radou král. města Tábora, která také nějaký peněžní příspěvek poskytla, začalo se v létě roku 1886 na zřícenině pracovati.

---

⁷⁾ A. Sedláček se mýlil, jako se mýlil F. A. Heber, který to první řekl. Místo toto před očistěním mělo nad sebou rummy s výše sotva 1 $\frac{1}{2}$ m. Vše, co tu kdysi stálo, bylo sebráno téměř do základů a jenom vichřice r. 1913, vyvrátivší strom několik kroků pod útesem, odkryla část zbylého zdiva, z něhož rozpoznána poloha a upraveno bylo vše tak, jak dnes je učiněno. Nebyti té náhody, byla by zůstala úprava hrádku u brány kusou.

Dvanáct lidí plných šest neděl odváželo material až se pod ním konečně objevily mohutné zdi velikého čtverhranného stavení, někdejšího „paláce“ hradního⁸⁾. Když peníze došly, přestalo se ovšem pracovati a palác, pokud se z rumů vybral, zůstaven byl zase smutnému osudu. Co bylo vyhrabáno, to novým zdivem „opraveno“ a zarovnáno. „Jenom táborský odbor klubu českých turistů ujal se opuštěné zříceniny a srovnal kolem paláce rozházené území, zřídil pohodlnější stezku z příkopů a po úbočí až k němu, a vyznačil jiné přes Čápův dvůr a Měšice, vyrval ho tak opětnému zapomenutí.“

Na tom pak zůstalo až do roku 1899. Tehdá zase připravoval se táborský odbor klubu českých turistů ke sjezdu, při němž měly býti navštíveny Přiběnice a Kozí. Ony proto, že tam byla otevřena nová pohodlná turistická cesta z Tábora údolím řeky Lužnice, toto příležitostně. Proto byly opravovány cesty k oběma zříceninám. Pisatel těchto řádků chtěje vyvarovati tomu, aby dělníci klenbu z cihel po levé straně vchodu do spodní části paláce

---

⁸⁾ Ale žel, spokojeno se bylo pouhým odkrýváním zdí a starozitností si nic nevšímáno. Možno skoro říci, že se jen kopalo, aby se kopalo a peníze na to určené se vydaly. Dělníci, kteří při práci byli zaměstnáni, po letech vyprávěli, že střepů všude bylo dosti, ba, že i nádoby skoro celé byly vytahovány, ale všecko se zaházelo do příkopů a jen se pospíchalo, aby místo pokud možno v nejkratší době bylo vyčištěno. I železné předměty byly nalezeny (mluvivá se o kruzích železných v nedohořelých dosud trámeh, šipkách, „pantech“ a j.), mnoho cihel a několik set dlažic vybráno, ale kam se vše podělo, Bůh ví. — A tak jenom se mohlo státi, že kromě snad klíče nenalezeno ničeho, ačkoli právě v těchto místech při pozorném hledání mnoho se mohlo vyzískati. (Josef Švehla: Zpráva o vykopávání ve zříceninách Kozího roku 1899 v musejní zprávě⁸⁾ táborské). Po letech sám jsem našel několik kusů ozdobených dlažic ve vyházeném rumu v příkopě.

— nevědouce o ní — zbytečně nepobořili,⁹⁾ zašel na Kozí dohlédnouti.

Ale že se nepracovalo, nechtěje vyjít na prázdno, začal sám na předhradí a v nejzápadnějším bodu zříceniny pátrati. A nikoli marně.

Na předhradí našel tři spáleniště a v nich hojně střepů, dlažic a cihel a na hrádku, v západní části, odkryl kus hradební zdi s přilehlou částí dvoru a zase hojně střepů a kusy železa. Po těchto zkouškách začalo se potom na zřícenině znova pracovati. Ovšem poněkud jinak než v roce 1886, ježto pátráno především po starožitnostech a odkrývání zdí bylo jen vedlejším výtěžkem. Proto také není divu, že práce, když ani peněz vždy nebylo, na deset roků se prodloužila.¹⁰⁾

Prvého roku bylo vůbec jen zkoušeno a teprve když výsledek byl neobyčejně vydatný, navrhl správce musea, † prof. Al. J. Bernard, musejní radě, aby se v pracích na hrádku pokračovalo, pokud jen bude možno.¹¹⁾

⁹⁾ Byl to sesutý a v celém třímetrovém rozpjetí zachovaný prampouch, který jsem při jedné návštěvě zříceniny v sesutém zdivu našel a kameny pokryl, aby nikým nebyl porušen.

¹⁰⁾ Práci tu, ježto materiálu bylo většinou do výše 2 m, ale také 4—7 m navrženo, zajisté velmi namáhavou a svízelnou, vykonával jeden rok pisatel sám a 9 potomních roků s jedním pomocníkem, B. Havlujem ze St. Tábora, který odvážel hrubý neplodný materiál, aby se pod ním mohlo pátrati. Jemu přísluší nemalá zásluha v této restaurační práci, jako vůbec při všech pracích výzkumných, jež museum tábořské v letech 1902, 1903 a 1904 u Skalice a Rybovy Lhoty podnikalo.

¹¹⁾ Na předhradí vybrán byl skoro celý pivovarský sklep 10 m dlouhý a 7 m široký; na hrádku v západní části 65 m² plochy dvoru a ve vých. části odkryto asi 23 m hradební zdi a z polovice vybrána přední spodní místnost, později zjištěný č e l e d n í k a všude hojně starožitností sebráno.

Tak nastala v osudech hrádku poslední desetiletá perioda vyplněná pilnou prací, jejíž výsledkem bylo vybavení všech zbytků hradových, pokud zničeny nebyly a sebrání odtud téměř 270 kusů různých starožitností, jež velmi pěkně doplňují obraz Kozího, pokud se týče jeho vnitřního stavu a života. Jenom žel, že za těmito pracemi nešla zároveň úprava a zajištění zřícenin proti vlivům povětrnosti a dalšímu porušování neuvědomělými návštěvníky, nebo vandalským řáděním lidí nerozumných a zlých. Přes to, že † prof. A. J. Bernard, jenž skutečně s láskou k ochraně Kozího po roce 1899 přistoupil a neúnavně se staral o prostředky k jeho konečnému vybavení a úpravě, tuto poslední práci stále měl na mysli, neučinilo se ničeho z příčiny, že zdálo se, jakoby peněžní síla musea nebyla tak vydatná, aby se podobná práce na vlastní vrub podniknouti mohla. Což byl ale omyl.

Takovýmto odkladem zmizelo mnohé, co snadno mohlo býti zachováno a co po desíti letech jen velikým nákladem se stalo. A některé věci ani tak už nedaly se nahraditi. Ku př. sbořená chodba nad schody u studny,

Všecek náklad s tím spojený hradilo z počátku museum král. města Tábora samo a vydalo na tyto práce z běžného příjmu:

r. 1899	asi	100.--	K
1900	"	258.—	"
1901	"	198.—	"
1903	"	134.40	"
1904	"	14.40	"
1905	"	100.—	"
1906	"	100.—	"
1907	"	10.—	"

úhrnem . . 914.80 K

Za tyto peníze vybaven byl ze zřícenin téměř celý hrádek až na jižní stranu, kde zbyl kus mezihradebního prostoru v šířce 3 a na délku 30 m neprozkoumán, což potom v letech 1911 a 1912 na účet města dokončeno.

kteřá spadla druhého roku po odkrytí; zvláštní větrák nad sklepním otvorem z druhé spodní místnosti, jež pobořil po jeho očistění nějaký ušlechtilý návštěvník zříceniny; ostění a práh z branky v druhé vnitřní hradbě; práh z pivovarského sklepa a mnoho velikých kvádrů ve věži uložených. K úplné záchraně zřícenin došlo teprve roku 1911, když se dostalo museu na tyto práce státní podpory. Tou očistěn zbytek jižní hradby a podchyceny, upraveny a zabezpečeny všechny ostatní zdi i uvedeny ve stav, v jakém je dnes spatřujeme. Zbývá jedině vyzdvihnouti ještě na západním dvoře tři zidky z ochozu, jež pro chatrnost musely býti sebrány a dokonati vybrání příkopů v jihozápadní části.¹²⁾

Obraz, jaký se po těchto pracích zjevil zrakům pozorovatelovým, byl překvapující. Tam, kde na předhradí Heber a Sedláček značili jenom jámu a na hrádku

¹²⁾ Tyto záchraňovací práce provedeny byly nákladem obce král. města Tábora sumou 4952 K 45 h a pomocí státní subvence 3000 K. Mimo to k vyzvání † prof. A. J. Bernarda v obecním zastupitelstvu a v místních novinách sešlo se asi 1976 K, k nimž přispělo:

Okresní zastupitelstvo	750 K	prof. Alex. Bernard	10 K
Spořitelna města Tábora	500 "	řed. Dr. J. Křišťufek	10 "
Občanská záložna	400 "	Spolek „Štítňý“	10 "
Tělocv. jednota „Sokol“	100 "	Spolek „Zora“	10 "
Pravovárečné měšťanstvo	50 "	nejmenovaný	5 "
Spolek majitelů domů	50 "	Němeček & Sedivý	5 "
Spolek turistický	50 "	p. Skalák V.	5 "
p. Raušar, obchodník	20 "	Dr. Dlabal z Pyšel	3 "
Činí tudíž úhrn vydajů	9961 K	82 h.	

R. 1911 vydáno	3016·34 K
" 1912 "	3068·25 "
" 1913 "	2291·68 "
" 1914 "	1585·55 "

Práce prováděl městský stavební úřad dle návrhu pana inž. R. Klímy.

čtverhrannou bránu (!) a místo pro palác, zvedly se mohutné zdi hradu sice nevelikého, ale na svou dobu jistě pevného a co „staří letopisové“ zvaly skromně tvrzi, ukázalo se býti skutečným hradem.

Na tvrz upomíná jenom poloha v lukách nad potokem, otočená mimo to hlubokými a vodnatými příkopy.

Vedle toho se zjistilo, což ostatně hned v prvních letech výzkumných prací na hrádku zjevno bylo, že celý hrad, předhradí i podhradí padly v oběť velikému požáru, který zničil všecko, co bylo na nich ze dřeva. Při práci všude, kam jen motyka a nůž zasáhly, dokopáno a dohrabáno se shořelých i nedchořelých trámů, prken, latí, šindele a j. Někde byly vrstvy dřevěného uhlí až na několik decimetrů silné. Také ze studny vytaženy byly kusy nedohořelých dřev a za vnějšími hradbami západními těž. Jak mohutný žár byl ze všeho, viděti bylo nejlépe v místnostech, na jejichž stropěch byla hliněná lepenice, jako ku př.: ve věži a obou parkanních prostorech. Tam propáleno bylo všecko tak důkladně, že hlína se upekla do červena jako v cihelně a svařila se s kameny, střepy, dlažicemi a cihlami v obrovské škváry, které jenom největším úsilím daly se rozbiti a vyvéztí. Najmě ve spodní části paláce, v prostoru mezi jeho jižní stěnou a jižní vnitřní hradbou a v čeledníku bylo podobných obrovských hmot mnoho. Jednu z nich jsme dva mladí, silní muži stěží mohli z rumů vypáčit. V ní byly dlažice, cihly a střepy již ve stavu úplného rozpouštění se, což vyžaduje teploty ohromné.

Na vnitřní stěně „paláce“, do výše téměř 3 m, jest dodnes kamení do červena spáleno a také skála na západním dvoře a všude tam, kde na povrch vystupuje, je spálena. Potom se poznalo, že mimo věž, příbytek vrátného a hospodářskou budovu, o nichž se z prvu

myslelo, že byly jedinými přšbytky na hrádku, obydleny byly také dva parkanní prostory, z nichž druhý, v severní části hradové, sloužil původně skutečně jen za parkán a teprve později, když se v hradu jevil nedostatek místa, proměněn byl v příbytek. A konečně nade vši pochybnost bylo zjištěno, že jen k tomuto Kozímu hrádku vztáhnouti možno slova Mistrova: „Káži mezi ploty u hradu, jenž slove Kozí“ — ježto zde skutečně bylo nejen malé podhradí o čtyřech domcích, ploty oddělených, ale také mohutný val plotem zpevněný.

Tak úsilovnou a téměř každodenní desítiletou prací, o jejímž dokončení pro mnohé a veliké překážky často bývalo pochybováno a neúnavnou snahou v opatrování prostředků dokončeno bylo dílo, jímž na denní světlo vybavena a úpravou zachována památka národa našeho nejvzácnější, čímž si obec a museum král. města Tábora i jeho neúnavný ředitel † prof. Al. Jos. Bernard získali zásluhy veliké.

Jednoho jen ještě potřeba : aby také v budoucnu bylo na ni pamatováno a řádným dozorem zajištěno její zachování. Jinak všecka mnohaletá námaha a veliké náklady spojené s úpravou byly by marny. Nebo lidská hloupost a neuvědomělost, jako zlomyslnost a zášť ani dnes nezmizely se světa, ale dosud provádějí zde své zhoubné dílo, které překaziti, nebo zcela zameziti dovede jenom stálý hlídač-hajný.

II.

— „Kozí hrádek je z těch historických památek českých, jichž poloha za mnohá staletí v úplné zapomenutí přišla, jich jméno jenom nejbližším sousedům známo zůstalo a hodinu cesty od zříceniny nevědí rodáci o jsoucnosti Kozího ničeho, čímž se také vysvětlí, proč Schaller a Sommer ve svých topografiích o tomto historicky památném hradu ničeho neřekli“. —

Fr. A. Heber

(Böhmens Burgen . . . V. sv. str. 136).

Kozí hrádek vypíná se nad potokem Kozským, asi $\frac{3}{4}$ hodiny cesty od Tábora k východu, v krajině sice prázdné všeho hluku a ruchu každodenního, ale za to milé a půvabné, zvláště za tichých jarních a letních podvečerů.

Vystavěn byl na úzkém ostrohu, který povstal překopáním stráně od Červeného dvoru k západu se táhnoucí a zřízením příkopů kolem něho. Výšina je tak nepatrná, že její nejvyšší bod na východě je sotva 10 m a nejnižší na západě 4 m nad hladinou potoka a při tom tak neforemná, že dříve musila býti srovnána a přizpůsobena, nežli na ni zdivo mohlo býti vyzdvíženo.

Malý, obmezený prostor a poloha dost nevhodná nutily pak původce k tomu, že k zabezpečení a ochraně musil zdivo značně sesílití, čím zase nezastavené plochy zbylo tak málo, že bylo třeba účelně zužítkovati každého místa, aby se v spouště zdiva trochu volnosti nabylo.

(Obr. 1.) Zbytky »paláce« a jhozápad. hradeb
na Kozím.

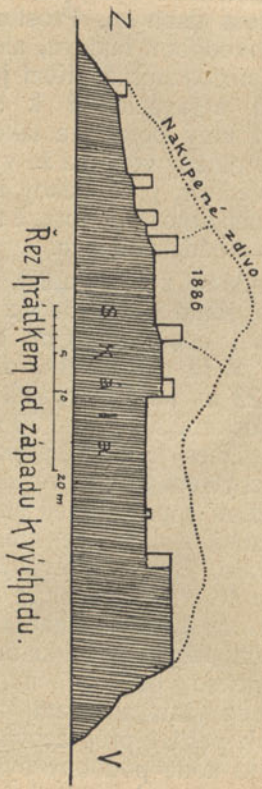
A přes to, i dnes ještě, když už neční k nebi zdi několikametrové výše, působí procházka zříceninami dojem dost tísnivým. Prostor 60×30 m stačí sotva na větší novodobou budovu, ale pro středověký hrad je to plocha nedostatečná. Kozí je tudíž z nejmenších hradů českých a uvážíme-li k tomu ještě, že patu jeho omývají vlny potoka a také na východě i jihu bývaly příkopy plněny vodou a že vyrůstá skoro z lučiny, snadno si vysvětlíme, proč někdy i tvrzi bývá jmenován¹³⁾. Je v této nepatrnosti a úpravě staročeským zemanským příbytkům hodně podoben.

Skládá se z předhradí k východu položeného a hradu samého odtud k západu, na výšině širokým úžlabím od předhradí oddělené. Obě části jsou si rozlohou téměř rovny. Měřit předhradí v dnešním stavu přes 50 m na dél a 23 m na šíř; výšina hradová má 60 m délky a v nejprostornějším místě 30 m šířky. Předhradí bylo chudé. Dnes je na něm patrna jenom prostorná jáma, jež je zbytkem sklepu ve skále vybraného. V minulosti byl nad ní a po jižní její straně pivovar s vedlejšími místnostmi, z nichž se krom tohoto zbytku ničeho nedochovalo. Byl asi dřevěný a ostatní jeho příslušenství také, proto jen „červenice“ a střepy jsou na jejich místě.

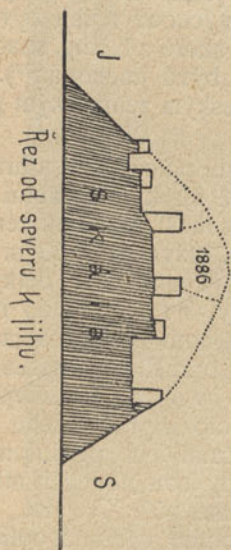
Užíváno ho bylo snad i v druhé půli XV. stol., kdy už hradu nebylo, ježto keramika odtud vybraná odlišuje se poněkud od oné na hrádku. Není ani pěkně vytvářena jako zde, ani tak zdobena a materiál také není tak pečlivě propracován jak z Kozího a Ústí známe. Mimo to kotle podobny byly spíš oněm z XVI. a XVII. stol. Na všem je viditelný jakýsi spěch — chvat, což

¹³⁾ K roku 1391 sluje „das haws Kozye“, v starých letopisech českých „tvrz“, u Husa „hrad“, r. 1542 „Kozí hrad pustý“, r. 1573 „městiště zámku řečeného Kozí“, r. 1587 „Kozí hrad“.

(Obr. 2.)

Řez hrádkem od západu k východu.

Řez od severu k jihu.

by dobře odpovídalo neklidným dobám válek nusitských, kdy nemohlo být řemesla tak hleděno jako v dobách míru.

Sklep má 10·1 m délky, 7·1 m šířky a 2 m hloubky a chodilo se do něho ze západní strany chodbou 1·8 m širokou a 7 m dlouhou¹⁴). Odtud směrem jižním k vypuštěnému rybníku byla také nějaká budova a třetí, nejspíše konice, směrem k hradu u cesty k mostu.

Ostatní, co u Sedláčka čteme, bylo asi dole v podhradí, poněvadž pro to na předhradí místa není. Celá plocha předhradí byla od ostatní krajiny oddělena příkopem, jehož zbytky v dobách Heberových ještě dost patrné, dnes jenom v pronesení půdy v polích jsou poněkud viditelné.

Do hradu vcházelo se odtud po dřevěném mostě, který u výši 9 m přepínal příkop a u vzdálenosti 5¹/₂ m od hradu mohl se přerušiti, aby v noci, nebo když hrozilo nebezpečí, nepřítel do hradu nemohl. Při té příležitosti snad zdvižený zbytek můstku uzavíral hradní bránu. Bohužel, že z této části hradové, úpravou jistě nejzajímavější, dochovalo se nejméně. Byla nejvíc v ráně a nejsnadněji přístupna, proto také tak důkladně zničena, že z ní skoro ničeho nezůstalo. Vše co je tu nyní zachováno, bylo jen po nejbedlivějším prohledání území z hruba zachyceno a ani v tom stavu není to jistým z plna¹⁵).

¹⁴) Když jsme ho r. 1899 vybírali, našli jsme v něm střepy z několika hliněných kotlů na vaření piva a hojně jiných, prostých i krášených (některé i s nápisy - maria - domaria), dva penízky, udidlo, sklo, slad, hrách, oříšky, žito, ale všecko bylo již přeházeno v neladné směsici a tudíž k nepotřebě. Pochovali sem před 50 lety zdechlý dobytek z Červeného dvoru a spáleniště porušili.

¹⁵) Chybí také místo, v němž most končil. Při odebrání materiálu s boků vyvýšeniny v těchto místech, viděti bylo u vzdálenosti

(Obr. 3.) Schody a studňa na Kozím.

Zadíváme-li se na plánek, bije nám jistě v oči opevnění valu a zbytek rozrušené zídky v úbočí hradním, které nejen sloužily zajištění hradu proti útoku z venčí, ale jistě byly také v nějakém vztahu k opevnění u brány hradu.

Leč pozůstatky jsou dnes tak chatrné, že je neuvěřitelné odvážno o něčem rozhodovati. Proto také nevíme ani jak brána (e) a ustrojení její vyhlíželo. Co se zdálo před 70 roky Heberovi a před 30 léty Sedláčkovi byl jen klam, přivoděný snad z pozorování jiných hradů a hrádků po Čechách. Nebo z toho, co v těchto místech tehdy bylo, nemožno se dohadovati něčeho podobného. Stržení stalo se už někdy v XVII. stol. a co z toho zůstalo do stol. XIX. bylo velmi nepatrné. Na skalním útesu sebral jsem v „červenici“ jen střepy, něco prejzů, asi 20 dlažic a trochu hřebíků. Za to ani kousek kamene, nebo kvádrů. Proto soudím, že tu bylo spíš něco podobného jako na Karlštejně: obyčejná, snad zvýšená budova, spojená s hradbami, v níž byla nejen brána, ale také obydlí vrátného (1). Toto po pravé straně vcházejícího. Ježto celý prostor hradbami uzavřený měří v těchto místech sotva 5 m, byly brána i vrátnice velmi skrovny a k obydlí vrátného možno tudíž přičísti i ona místa dále k severozápadu, směrem ke studni, v nichž se také našla „červenice“, střepy a dva měděné, porýsované plíšky (2).

Pohlédneme-li nyní od brány směrem západním ke zřícenině, vidíme jen spoustu zdiva, ale prázdného prostoru málo a také rázem poznáme, že jsou to dvě nestejně

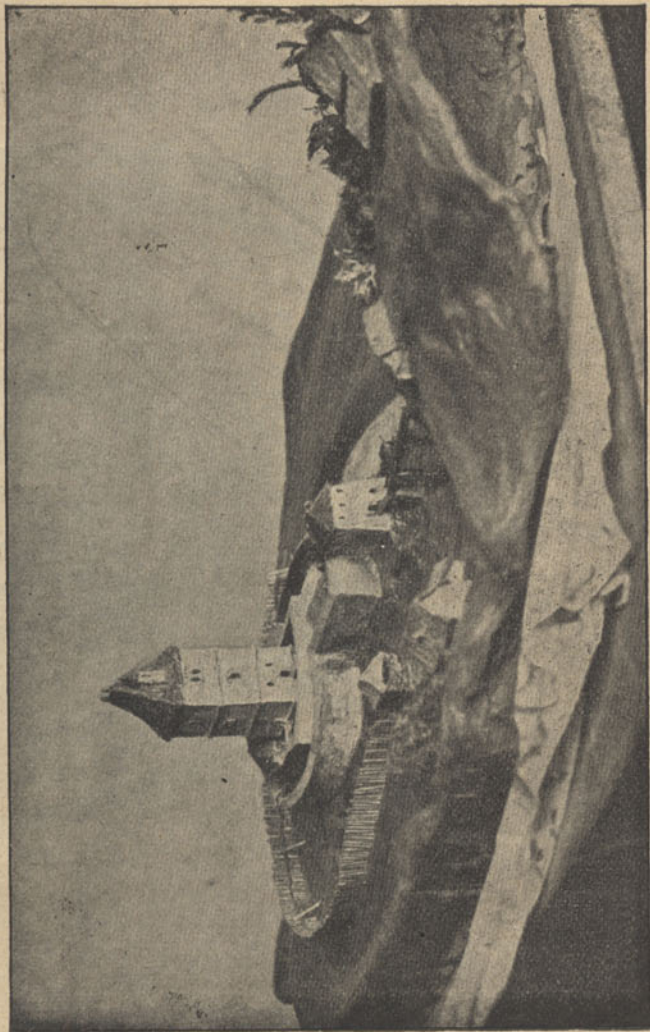
5¹/₂ m na přitesané skále něco malty a kamenné výplně, ale nemohlo se z toho dobře usuzovati, jak ta opora vyhlížela. Byla-li to jen podezdívka pro dřevěné nosiče, nebo plný, zděný sloup až do roviny vjezdu. Prvý způsob zdá se býti nejprůměrnější, ježto stržením nosičů v čase nebezpečí, padl také celý zbytek mostu k předhradí a hrad byl osamocen.

(Obr. 4.) Kozí hrádek před 500 roky. (Strana severní).

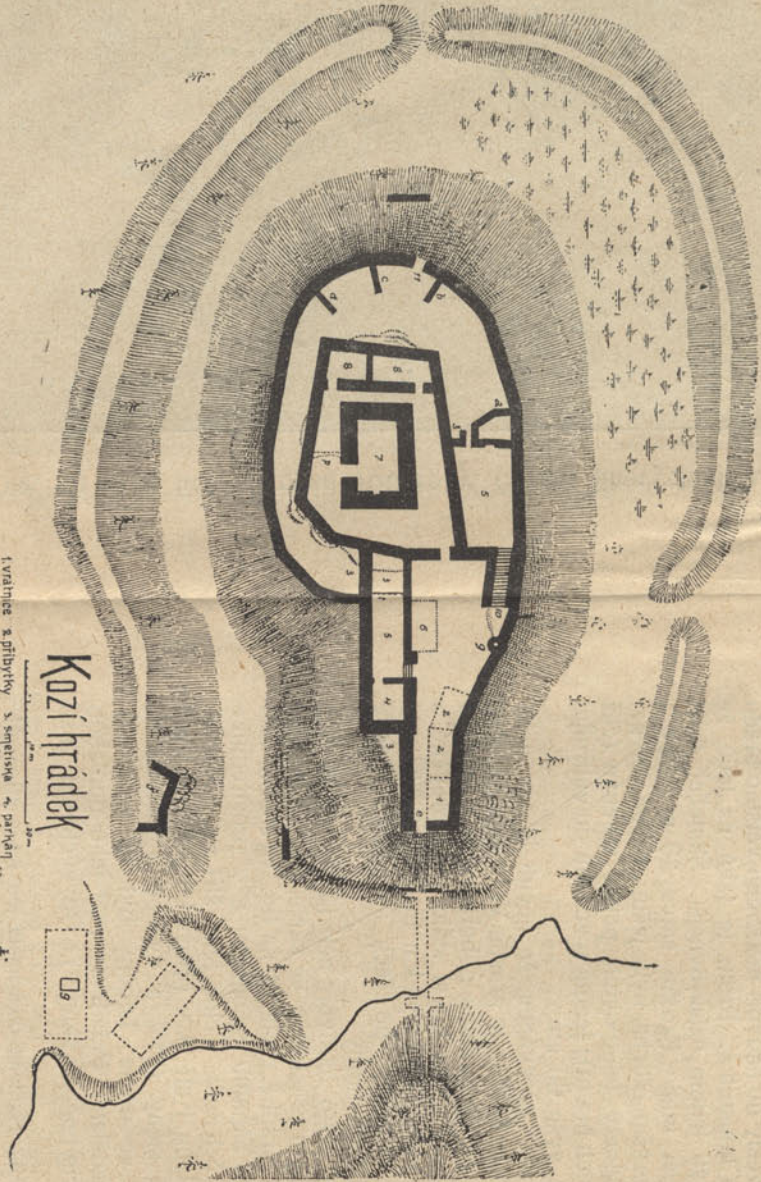
Modeloval J. Švehla.

(Obr. 5.) Kozí hrádek před 500 roky. (Strana jihovýchodní).

Modeloval J. Švehla.

(Obr. 6.)

Kozí hrádek

I vnitřní a příbřežní, 3 santonky, 4 parkán
 5 příbřežní v prostoru, 6 dleba na dvorě 7 vlně
 8 příbřežní v prostoru, 9 studna 10 sčítací uliční
 11 sčítací uliční, 12 pouto, 13 brána 14 bastion 15 pec

skupiny: menší vnitřní hrad, otočený cele mohutnými hradbami v síle 1·5 až 1·7 m¹⁶) a hrad vnější, také hradbami zpevněný. Ale oba objekty jsou tak malé, že by se snadno vešly do nádvoří některého většího hradu českého, ku př. Choustníka. Proto je také na jevě, že dvůr může tu býti jenom nejskrovnější. Skutečně měří toto nejprostornější místo Kozího sotva 20 m délky a 6—9 m šířky, kterážto plocha byla ještě značně zúžena. Ale za to je skalnatý její povrch pěkně srovnán (což bývá řídko u starých hradů); jenom u vchodu do vnitřního hradu je návoz s výše 60 cm.

Vcházející je jistě překvapen, že nevidí budov, nebo aspoň stopy po nich. Příčina je prostá. Vrátnice a přilehlé obydlí u ní byly až do základů pobořeny při pustošení v 17. stol. a ostatní co tu kdysi stálo, bylo dřevěné a shořelo. Najmě to platí o příbytku hradní čeledi (5), do něhož se scházelo po třech schůdkách s levé strany dvoru nedaleko brány.

Vybudován byl, ježto na dvoře nebylo dost místa, nad prvním vyhloubeným prostorem ve skále, jež od prvního smetiště k vnitřní hradbě rozdělili na tré. Východní část nechali parkánem, západní smetištěm a z prostředního největšího učinili čeledník. Celou jeho šíři totiž položili trámy, na ně podlahu i stěny a příbytek byl hotov. Arci jednoduchý. Dvě stěny (jižní a východní) měl zděné, ostatní vše bylo ze dřeva. Dlouhý byl 10 m, široký 4·4 m a krytý šindelem. Prázdnoty pod jeho podlahou zužitkovali nepochybně za sklep¹⁷). Od východní části

¹⁶) Míra není určitá. Najdeme také místa jen 1·4 m silná. Ale ani materiál, ani jakost nejsou stejny. Vytloukaly se v paláci kámen a malta ze zdi, aniž se byly pohnuly, kdežto jinde rozebíralo se zdívo snadno rukou.

¹⁷) Prostor tento byl v koutě pod schůdky vyplněn popelem a smetím, v němž byly rybi kosti a šupiny, kosti ptáků, několik

oddělen byl příčkou, v jejímž spodku byly dveře a od západní dřevěným sloupovím, jehož zbytky se našly ve výřezech trámů (t. na plánu) celou šíří spodní plochy prostoru položeného.

Východní prostor (4) byl prázden všelikterakých nálezů; ani „červenice“, ani střepů nebo hřebíků v něm nebylo. Pouhé jen pobožené zdivo vyplňovalo ho až nahoru. Že nebyl bez účele je jisto, ale jak byl zužitkován povědět neumím. Západní byl určen za smetiště (3). Bylo to největší ze 5 podobných prostorů na hrádku, 5 m dlouhé, 4·4 m široké a 2 m hluboké a složeno bylo ze 6 nestejných vrstev. Když se odtud „červenice“ vyvážela (od východní strany) a poslední její vrstva u smetiště odpadla, bylo uložení vrstev dobře znalé.

Každá byla 0·3 m silná a ode druhé oddělena čistou žlutou hlinou v síle 2 dm. Ve smetí bylo skladiště různých věcí, během dlouhých let tam naházených, ale žlutka byla prázdná všeho. Podobné bylo také složení sousedního smetiště za hradbou na jižní straně, jenže zde bylo vrstev více, ano smetiště o 2 m bylo hlubší¹⁸⁾. Uložení žlutky vykládám důvody hygienickými. Když totiž výpary z od-

kusů krásného skleněného poháru a v ostatní části do výše téměř 1½ m naplněn byl „červenicí“. V té byly střepy, čtyři oštěpy na násadách 1·1 m dl.; 20 hrotů šípů, celé dveře z příčky i se závěsy, zámek a klíčem; 2 nože, srp, stříbrný kroužek, 63 husitské haléřky i s rozbitou nádobkou, spodní část masivního osmihranného oblouku váhy 5·7 kg, ozdobná rukojeť z dřevce, zvonek vážící 3·7 kg a j. v. Žel, co bylo železného a jemnější práce, vše bylo ohněm stočeno a spáleno k nepotřebě. „Červenice“ v nejspodnější vrstvě byla skoro slita v jeden obrovský škvár.

¹⁸⁾ V obou bylo úžasné množství střepů a kostí. Střepy z nádob všech tvarů a ozdob a kosti snad všeho zvířectva domácího, lesního a polního, jež nejbližší okolí hradu poskytovalo, uloženy tu byly v roztodivné směsi. Najmě střepy s nápisy jsou vzácnými a je jich hojně:

padků příliš obtěžovaly, smetiště se nevyváželo, nýbrž pokrylo hlinou a užívalo se ho dál.

V pravo od východu z čeledníku byl dvůr v šíři 3 a v délce 6 m pokryt dlažicemi (6). Za jakým účelem, nemohlo být zjištěno. Ale ještě roku 1912 při vyklizení dvoru v těchto místech, vybráno bylo ze země několik kusů celých a chatrné zbytky některých do dnes jsou v zemi patrné. Proto soudím: když přes všechny nepohody 500 let vydržely v zemi netknuty, byly jistě chráněny nějakým přístřeškem na sloupech, přilehajícím ke zdi čeledníku, nebo zřízen byl nad nimi nějaký příbytek. Ovšem „červenice“ a střepů nad podlahou nebylo.

Tímto zastavením, jak jsem předem řekl, zúženo bylo beztak malé nádvoří v prostor velmi těsný, že se spíše širší ulici než dvoru podobalo. Odtud vešlo se b r a n k o u¹⁹⁾

a) českých: la iomar - la an iomar - maria - mye
uyernye - ona pomny na to - (Т)Ѡ(Т)Ѡ(Т) - pomoz
bozle - pomoz myly bozie -

b) latinských: s dorothea - et vinum - † inhos † -
domar -

c) německých: mit tr. uz. u. - maria hylf - got - hilf -
Vedle toho bylo tu sklo, předměty železné (nože, ozdoby ze dveří, hlavice hřebů, klín, kus krunýře, zlomená sudlice a j.), měděné (různé plíšky, drát, silný hák, rolnička, kus uraženého zvonku), mince, dětské hračky (do různých tvarů přibroušené stěpy, kus poprsí sošky, zvířecí kůtky a j.), hroty šípů, brusle z hovězí kosti, skořápky z vajec a rybí kosti a šupiny. Jako zvláštnost připomínám ostří praehistorické sekerky z hoř. vrstvy. Zanesena byla sem s polí za hračku dětem, jak bylo také s vývrtekem z praehist. mlatu nalezeným v spaleništi ústském.

¹⁹⁾ Branka měla po očištění z rumu ještě celou dolejší část pěkného kvádrového ostění a za prahem na zemi veliké hlazené desky z červeného pískovce novoveského. Bohužel, hned z jara

ve vnitřní hradbě (1·25 m širokou a 1·4 m dlouhou) do vnitřního hradního dvoru. Byl-li přední těsný, je tento jenom úzkou ulicí. Od východu k západu měří 18 m, od severu k jihu 15 m a je cele vyplněn mohutnou čt y r h r a n n o u v ě ž í (7), hlavním stavením ve hradě, z něhož se do našich dnů dochoval sotva zkomolený přízemek. Ostatní — jistě 2—3 patra — jež čnělo do značné výše, zničila hloupost a snad i zloba lidská v XVII. století. Vystavěna byla z obyčejného kamene, někde v nejbližším okolí nalámaného a jen v rozích má vezděné silné pískovcové desky. Je v spodní ploše 12·8 m dlouhá, v západní části 9, ve východní 10 m široká a má zdivo skoro 2 m silné. Kryta byla prejzy a na vrchole, směrem k východu, nesla menší vížku, v níž visel zvonek, jež jsme vybrali z prostoru pod čeledníkem. Otvoru, jímž se dnes vchází, nebylo. Prolámán byl teprve r. 1886, aby se do vnitř mohlo vejít.

Původní vchod byl ve výši prvního patra s východních hradeb. R. 1899 našlo se v ulici mezi východní stěnou věže a protilehlou hradbou 15 kusů kvádrů, veřejí a kružeb z oken i dveří, jimiž se dle všeho s této strany věže vycházelo a vyhlíželo.

Také železný závěs 1·2 m dlouhý (patrně z můstku) byl mezi nimi. Jiné, větší okno bylo také v severní stěně. Jižní stěnu věže a jižní vnitřní hradbu přepínal p r a m p o u c h (p). Našel se kdysi svezlý při zemi u vzdálenosti 1 m od vchodu do věže.

Byl celý z cihel, dlouhý 3 m a půl m široký. Možná, že i po něm se do věže chodilo, jak tomu bylo na Karlštejně²⁰⁾. Žel, nic se nedochovalo ani z vnější, ani

potom srazil někdo vše dolů, do sklepa a desky z prahu vylá-mav, pryč odnesl.

²⁰⁾ A. Sedláček: „Hrady a zámky . . .“ díl VI. str. 11.

z vnitřní výzdoby věže. Zlá ruka lidská řádila tu tak barbarsky, že nenechala téměř kamene na kameni.

Kdyby nebyl požár, první ničitel hrádku, něco nezachoval v spadlé „červenici“, neznali bychom dnes z Kozího nic, než skrovné zbytky zdí. Proto nelze říci, jak to ve věži vyhlíželo. Jediné možno s určitostí potvrditi, že to bylo obydlí páně a že pod jeho střechou žil, přemýšlel a svá vzácná díla lidu našemu psal Mistr Jan z Husince . . .

Od věže úzkou uličkou oddělena je budova hospodářská, v níž jsou dvě místnosti (8). Menší je 3·85 m široká a 4·9 m dlouhá; větší je 2·95 m široká a 7·3 m dlouhá. Ona byla sýpkou. Našlo se v ní mezi rozbitými dlažicemi a cihlami několik měr spáleného žita a v koutech i plevy. Ve větší bylo jen trochu chatrných střeplů a hřebíků. Kryt měly prejzový jako věž.

V levo od vycházejícího z vnitřního hradu, směrem severozápadním, je studna (g) celá ve skále vysekaná. Vybraný prostor není však pravidelný. Uprostřed vybíhá ze stěny kus skály, jímž je v těch místech zúžena. Hluboká je 18·5 m a má asi 5 m vody²¹⁾.

²¹⁾ Když se studna čistila, našli jsme ji do hloubi 8 m naplněnou zříceným zdivem, červenicí a vápnem. V tom leželo 19 koster psích (jež říd. Maška určil za typ velkých ovčáckých psů) a hojně kostí hovězích. Od 8-14 m bylo zase kamení, ale bez malty a pod ním několik ohořelých kusů dřeva z roubení. Od 14—18½ m vyplněna byla studna hustým bahnem, v němž bylo uloženo vše možné. Aní ve velikém smetišti u čeledníku nebylo podobné směsice jako zde. Vedle obrovského množství střeplů z rozličných nádob XIV. a XV. stol. a hojných kostí různých živočichů čtvernohých i pernatých a vedle hojných kusů březových klacků a ořezaných i neořezaných dřev jiných, našli jsme také 5 stříbrných grošů s opisem: WENZESLAUS TEREC . . . (Václav IV.), sekeru, tři nože, 2 nebozezy, 10 hrotů šípů, 2 klíče, 2 ostruhy, 2 visací zámky, železné platované ucho, 2 přezky z řemenu a úzký měděný proužek s vtačovanou ozdobou. Mimo to 40 při-

Poněvadž výšina hradová je tu sotva 10 m nad úroveň lučiny vyběhlá, je ostatní hloubka studny již pod hladinou potoka a poněvadž skála není celistvou, tvrdou hmotou, nýbrž měkkou a drobivou, tlačívala se do studny voda potoční a z naplněných příkopů, čímž ztratila valně na dobrotě, zvláště když ji ještě sami kazili, užívajíce studny za smetisko. Sice čistili ji uhlím, když jim nechutnala, ale zdá se, marně. Roubení měla studna dřevěné a kryt šindelový, jehož některé kusy byly ze studny vytaženy.

U studny se dvůr náhle snižuje k západu. Stavitelé využili této změny a vysekali ve skále na úroveň západního dvoru řadu schodů (10) a sklenuvše boky, utvořili tak chodbu 6 m dlouhou, již se sestupovalo do severozápadní části hradové, jejíž plocha na délku 12·6 m je celistvá skála a stěny — v severní části skoro 1½ m a v jižní přes 2 m výše — také skalnaté. V rohu, po levé straně vstupujícího jsou ve skále učiněny 4 seky dlátem, jež někteří návštěvníci vykládali za letopočet příchodu Mistra Jana z Husince na hrádek. Ovšem omylem, poněvadž z nich nic určitého nelze vyčísti.

Původně byl tento prostor vnějšími a vnitřními hradbami uzavřený od schodů až k smetišti u čeledníku parkánem (5). Plocha jeho byla v severní části rovná a v západní a jižní neforemná, přerušovaná skalními výběžky z pod vnitřních hradeb sem vystupujícími a východ byl z něho brankou (11) v západní hradbě proraženou.

broušených střepů, 60 zvířecích kůtek (dětských to hraček, mezi nimiž 9 připezaných i provrtaných a 1 olovem zalitý), kostěnou střenku a zvířecí lebku. Nejzajímavějším nálezem jsou však větší, menší kusy jemné i hrubší kůže, v nichž rozpoznány zbytky oděvu a obuvi. Kůže přes to, že 500 roků ležely ve vodě, jsou dobře zachovalé. Konečně sluší celek doplnit hojnými výrobky dětskými ze dřeva, borové kůry a kostí, neméně hojnými zbytky ovoce, rybích kostí i šupin a skořápek z vajec.

(Obr. 7.) Legendy na nádobách z Kozího hrádku.

Teprve později, když snad byl v hrádku nedostatek místa k obývání, přepažili severní část na délku 12·6 m příčkou, která proto není s hradbami, jež spojuje, v žádné souvislosti, ale je k nim jako přilepená. Potom pokryvše šířku její trámy a podlahou (tam kde se v jižní stěně jeví nízký stupeň celou délkou její vybraný) zřídili v hořejší části příbytek a z dolejší udělali sklep. Ostatní území za příčkou k západu zvýšili návozem. Sklep má v západní stěně polookenko (0·7 m široké) a vedle něho $\frac{1}{2}$ m široký otvor, vyústující v západní parkán. To byl větrák. Nad ním byl před lety půlmetrový výběžek, podobný kominům starých budov městských (horem pokrytým a se stran otevřeným), ale nějaká zlomyslná ruka jej strhla.

Chodba do sklepa zavírala se dole vraty, po jejichž veřejích jsou stopy ve zdivu a do příbytku se chodilo z prvního dvoru. Ostatní dvůr za sklepem po celé ploše až k smetišti u čeledníku byl prázden. Byl příliš úzký, aby v něm nějaká budova mohla býti postavena a také snad proto beze staveb, že byl nízko položen. Jednotvárnost plochy jeho přerušoval ohoz, z něhož do našich dnů zůstaly jen čtyry zídky (a b c d) 3 m dlouhé, na směr hradeb kolmo postavené.

Ale to byla dle vši pravděpodobnosti nejposlednější stavba na hrádku, vyzdvižená teprve v kritické chvíli, když nepřítel, který hrádek zničil, byl téměř před hradbami²²⁾. Dříve ji nebylo. Jedna z těchto zidek (a) je při-

²²⁾ Svědčí tomu ledabylost práce a špatnost materiálu. Všecky zídky byly stavěny bez základů jenom na půdě dvoru a na rozházených tu střepech. Kameny nebyly ani srovnány a z nedostatku vápna byly spojovány hlinou. Proto se také lehce rozebraly rukou. Podobně nedbale a neřemeslnicky byla zazděna i branka.

(Obr. 8.) Legendy na nádobách z Kozího hrádku.

dělána k zidce od větráku v západ vyblhající a tvoří s ní nepravidelný prostor, jež někteří pozorovatelé zvali baštičkou. Ale je to jenom náhodný plod lidského spěchu. Ani na hrádku, ani v předhradí nebylo nikdy podobného opevnění. Jak se z takovýchto ochranných opatření hrad obhajoval, vysvětluje Aug. Sedláček. „... měl-li býti (hrad) k obraně schopen, narazily se na hradby pavlače, či tak zvaná zábradla, obyčejně střechou krytá a z hradby ven vynikající a to tak, že podlaha z pouhého trámův se skládala. Otvory mezi trámy se nacházejícími mohli obráncové házet dolů kamení, klády a j. podobné věci“. Tak dělo se z venčí hradeb jinde. Anebo se házely kameny a lila vařící voda, smůla a j. na oblehatele z ochozu uvnitř hradeb položeného a opatřeného poněkud zdviženou střechou (aby se mohlo ven metati). Tak bylo zase zde. (Viz obrázek 4.).

* * *

Tím je výčet všeho, co bylo na hrádku, vyčerpán. Pohlédneme-li nyní po této pouti zříceninami na obraz Kozího, jak se asi jevil pozorovateli XV. stol. vidíme, že nebyl nijak vábivý. Ať popatřil kamkoli, všude zřel jen mohutné zdivo na ploše velmi obmezené, která stěžovala všecko volnější pohybování. Za to ovšem úprava tato přese vši jednoduchost svědčí, že bylo při ní důmyslně využito každého místečka, aby vytvořena byla stavba poskytující držiteli svému mocné ochrany, zvláště když zpevněna byla ještě z venčí.

Kolem vyvýšeniny běží totiž příkopy. Jsou sice rumem a bahnem zanesené, ale přes to i dnes ještě 6—8 m hluboké. Šíře jejich je nestejná a také poloha různá. V jižní hořejší části měří 20 m, u dna 3—5 m, v severní 30 m a u dna 12—20 m. Polohou je severní příkop proti jižnímu značně snížen a také v a l, který za

příkopem kolem celého hrádku je vyhozen a měří na severu sotva 2—3 m, dopíná se na jihu až 5 i 7 m výše. Ale ovšem je severní příkop bahnitý a svah vyvýšeniny skalnatý a srázný, proto snad zde valu nezvyšovali. Na valu stál ještě plot, jehož některé stopy jsme na vrcholu našli a na jeho konci proti bráně hradové odkryli jsme zeď 7 m dlouhou, 80 cm širokou, jež je do něho zapuštěná a v nejnižnější části ještě zpevněná kamenným obložním. Jaký měla účel, těžko hádati, ale zdá se býti nějakým důkladnějším zpevněním valu, jimž se i val, i vchod do hradu hájily. Snad byla to podezdívka dřevěného srubu (f). Je však zajímavé, že všecko kamení v ní je spáleno tak, že je lze v rukách lámati a rovněž země kolem zdi zvenčí je na 1 m vzdálenosti od ní spálená do červena.

Po uhlí však nikde není stopy.

Také na druhé straně příkopu proti této zdi jsou v úbočí vyvýšeniny stopy zdiva, jež je možno sledovati odtud k západu na délku 16 m. Čím však zdivo bylo, nezjištěno. Snad je i ono v nějakém vztahu k opevnění ve valu a k zajištění mostu a brány hradové.

Také nic určitého nelze říci o zídce v západním svahu pod brankou.

Konečně k dokreslení úplného obrazu třeba je se ještě zmíniti o p o d h r a d í, jež tvořily čtyři domky, ploty od sebe oddělené. Dva byly na jižní, dva v severovýchodní straně hrádku, kde v močálovité louce dvě zvýšené plochy se spatřují. Byly celé ze dřeva, proto z nich zachováno jen trochu spálené hlíny, střepů a hřebíků. Z jednoho na jižní straně zbylo v zemi aspoň městiště se zbytkem podezdívky a p e c e (g), o níž se A. Sedláček zmiňuje na předhradí, z ostatních ani to málo nikoli. A v této severo-

východní straně někde je hledati ono místo, o němž se Mistr Jan zmiňuje slovy: „K á ž i m e z i p l o t y p o d l e h r a d u, j e n ž s l o v e K o z l i“ a druhé, jež určuje větou: „V l e s ě p o d l i p ú u h r a d u“.

„Takový je asi obraz Kozího z doby, kdy na něm hostem pobýval Mistr Jan z Husince, obraz sice neúplný, vandalskou rukou značně pokažený, nicméně aspoň takový, aby si vnímavý poutník, přibrav ku pomoci trochu fantasmie, dovedl vykouzlití pravou jeho podobu.

Arci litovati je při tom a najmě v těchto dnech 500 letého vročení jeho mučnické smrti těžce je želeť, že ničeho neznáme ze života, jaký se tehda na hradě a pod hradem prožíval a že spokojiti se musíme těmi několika řídkými a suchými údaji Mistrovými, nebo starých kronikářů, o nichž se v knihách dočítáme.

Místo, jež mělo tak veliký význam v naší historii a život pod ním a v něm žitý tak veliký vliv na utváření se poměrů českých na 200 roků budoucích, je v té příčině velmi, velmi ochuzeno“.

Nebo po vydrancování a požáru zbylo krom zdí velmi málo z jeho zařízení a po dvojm, nebo dokonce trojm boření zbytků nezůstalo téměř kamene na kameni, proto možno jen z obdobných objektů odjinud a z ojedinelých nálezů zdejších po smetištích, studni a dvorech sebraných sestaviti jaký taký obrázek kusý, neúplný, který nikterak nemůže býti odleskem toho, co zde před 500 lety stálo. Přes nepatrnost hrádku, která skoro vylučovala hojnou jeho výbavu a přes to, že život na takovémto místě, vzdáleném všeho ruchu každodenního, byl při skrovném počtu obyvatelstva v celku klidný, ba jednotvárný, nelze přece jen souditi, že byl zase tak chudým, jakým se jeví inventář zde sebraný a v museu tábořském uložený.

To jsou pouhé trosky všeho, co zde kdysi bývalo. Vzácnější předměty drancovatelé odnesli, dřevěné věci shořely a ostatní jednak vzalo zkázu v ohni, jednak bylo zničeno v XVII. a XIX. století, kdy se vandalsky bořilo, co tu ještě po nepříteli člověku a ročních změnách časových zůstalo.

Arci jakožto zbytky z místa, v němž žil a tak účinně působil muž neobyčejný, nabývají všechny tyto maličkosti ceny zvláštní — jedinečné.

O vnější výzdobě a vnitřním zařízení hrádku nelze říci téměř ničeho. Jediné možno je určit, že vížka se zvonkem byla na východní střeše věže a velká okna v severní a východní její stěně. A poněvadž střepy z kachlů našel jsem v prostoru mezi jižní vnitřní hradbou a věží, soudím, že také kamna byla v některé místnosti hořejšího patra na jižní straně. Také možno ještě potvrditi, že podlahy ve věži položeny byly pěkně zdobenými dlažicemi, jichž některé kusy uloženy jsou v museu tábořském.

Za to žádné okno, žádný oblouk nebo arkýř, žádná, byť sebe menší okrasa stavitelská nedochovala se odtud dnešním dnům, aby byla svědkem lepších jeho dob. Jenom nemnohé a hrubé zdivo zříme před sebou.

Vše, na čem lpěla stopa umění nebo dovednosti lidské, bylo zkaženo a rozchváčeno tak, že je toho bolno i jen vzpomínati. Tak nevděčně jsme uměli zapomínat a tak důkladně jsme dovedli bořit.

Z b r a n n é v ý b a v y hrádku dochováno bylo také málo. Z prostoru pod čeledníkem jsou to 4 oštěpy, přes 20 hrotů šípů, jež ležely nedaleko nich pohromadě, válečná sekera a sudlice. Ze studny vytaženo asi 10 hrotů, zbytek kožené pochvy na nůž a po zemi, nebo mezi

zdivem po hradě sebráno bylo ještě asi 50 kusů hrotů, které vystřeleny byly z venčí do hradu (mnohé z nich jsou ohnuté, nebo mají špičky otupené, což se jenom nárazem na tvrdý předmět státi mohlo). Mimo to vybrána ze smetiště u čeledníku ozdobná rukojef oštěpu. Že ve věži při prvním čistění našli hojně hrotů, vím z ujištění těch, kdož tam tehdá pracovali; sám dostal jsem odtud 2 kusy. Jiných zbraní nalezeno nebylo, ač-li nemáme za ni považovati veliký nůž $\frac{1}{2}$ m dlouhý a zbytek jiného podobného. Celek doplňuje se 4 ostruhami, z nichž jedna je plátovaná, zbytkem krunýře a drátěnou košilí, ohněm v kotouč svařenou.

Čím se obyvatelstvo hradu živilo, o tom svědčí řada hodnověrných svědků sebraných v sutinách, po smetištích a v hradní studni. Tak v hospodářské budově u věže zbylo několik měr žita a ve smetišti u sklepa několik kousků moučného pečiva. Ze studně a smetiště u čeledníku vybráno bylo množství skořápek z vajec a rybích šupin i kostí z velkých i drobných ryb a raků; také něco koření a hrachu. Vedle toho hojně kostí z divokých vepřů (nejvíce), zajíců, srnců a jelenů; kosti dobytka hovězího všech druhů; kosti hus, kachen, kohoutů i slepic a jiných drobnějších ptáků domácích i divokých. Konečně dlužno doplnit zásoby tyto i peckami z ovoce domácího i cizího (jako vlašských i lískových ořechů, třešní velkých i malých, sliv, švestek, broskví) a několika prostředky, jichž při jídle a jeho úpravě se užívá (dvěma kverlačkami, urobenými ze smrkového výhonku, jaké si lidé v chudších domácnostech do dnes sami dělají, dvěma lžicemi z jalovcového dřeva a zbytky dřevěných talířů a nádobek). Byla tedy kuchyně hradní dobře zásobena a hodně rozmanita.

Jak a čím si zdejší lidé krátili volné

chvilky nelze ovšem dotvrditi, ale o mládeži z hojných výrobků dřevěných, z borové kůry a kostí robených, jichž najmě ve studni velmi mnoho bylo nalezeno, lze se aspoň domnívati, že dlouhé chvíle neměla. Sebrali jsme množství všelikterakých, více méně zdařilých kusů dřevěných koleček a kouliček, zvířecích kůtek (asi 40 hladkých, 9 přirezaných a olovem zalitých, jichž bývalo při hrách užíváno jako dnes „kamínků“), hrotů, nožů, mečů a j. v. Vedle toho asi 60 kusů v různé tvary přibroušených střepů nádob, několik kousků drobného nádobí (i polévaného), hliněného ptáčka (rachlátka) a zbytky hliněných sošek. Konečně i brusle z hovězí kosti nalezená ve smetišti u čeledníku dosvědčuje, že tento zdravý pohyb těla již v začátku XV. století — ne-li dříve — naše děti znaly a se zdarem prováděly.²³⁾

---

²³⁾ Brusle je z přeražené hovězí kosti, 19 cm dlouhá a našla se ve hloubce 1·7 m, ve třetí vrstvě smetiště; je tedy z doby před r. 1438. Divil-li se pan Šašek z Mezihoře (který v l. 1465—1467 s panem Lvem z Rožmitála cestoval po západní Evropě), když viděl v Bruselu proháněti se po rybníce 28 dvořanů vévodových a byl zvědav, „co mají pod nohama, že se tak rychle na ledu sem a tam pohybují“, dokazuje to nikoli, že by v Čechách ku konci XV. století o podobné zábavě nebyli věděli, ale spíše, že pan Šašek žil v místech, kde ji neznali a neprovozovali.

III.

Historie hrádku je chudičká.

Neznáme ani jeho časných počátků. Nevíme, kdo byl jeho tvůrcem a kdy byl vystavěn, ani kdo byli první jeho majitelé. A. Sedláček soudí . . . „ta jediná domněnka na místě budiž, že povstal teprve uprostřed 14. století, neb (prý) v hojných pramenech dějepisných v jižních Čechách o něm před rokem 1370 ni nejmenší zmínky nečteme“ a dodává: „Roku 1377 dne 21. ledna připomíná se Vlček z Kozího, jenž měl také dědiny nějaké na Moravě“. Dle toho byl by Kozí hrad vybudován kolem roku 1350 a prvním známým držitelem jeho Vlček z Kozího.

Ale je možno, že se tak stalo daleko dříve — snad již ve stol. XIII.²⁴⁾ Nebo nelze jistě dobře věriti, že první

²⁴⁾ Soudím tak z pozůstatků staré keramiky. Na hrádku bylo totiž 5 smetišť, v nichž a ve studni, jakož i po záp. dvoře a východ. svahu výšiny, na niž hrádek stojí, našlo se tolik zbytků hrnčířských, že v celku vzaty tvořily by přímo obrovské množství, kteréž se mohlo na vozech odvážeti.

Vezme-li se však v poměr časová mezera 1377—1438, kdy pravděpodobně hrádek za své vzal, tudíž ne celých 60 roků trvání a toto úžasné množství keramiky (i vzhledem k tomu, že podobného křehkého zboží do roka velmi mnoho se rozbilo) vyjde na jevo, že je toho na krátkých 60 roků života na hrádku přece jen příliš mnoho a že k naházení tolika materiálu bylo potřebí mnohem delší lhůty, či, že Kozí vybudováno bylo spíše nejranějším začátkem století XIV., ne-li dokonce ve století XIII. Srovnej „Jihočeský Kraj“ roč. 1911 str. 294: „Kdy byl vystavěn Kozí hrádek?“

listinná zmínka o hradu neb osadě je také počátkem jejich založení a vybudování.

Po Vlčkovi byl v držení hrádku pan Jan z Hardeka, purkrabě Maidburský, Němec, který po nemnohých letech prodal 4. června 1391 Kozí s poplužním dvorem, Kravínem, Lhotou Zárybničnou, Lipím, Turovcem a Bořichovem dvorem Jindřichovi z Hradce za 2000 kop gr.²⁵⁾

A to je také všecko, co o majitelích s jistotou říci můžeme. Ostatní je pouhý dohad bez určitého jména a bez určitého data, tak, že nebyti světlé postavy Mistra Jana z Husince, nedovedli bychom o něm po roce 1391 říci více, nežli že byl.

Ale pobyt jeho zde učinil z tohoto místa Betlem české slávy a volného českého ducha, jenž pod nimi vzav počátek, proletěl světem jako bouře, otrásl jím do základů a vypudil z něho tmu i bludy středověké.

Bylo to začátkem října 1412, kdy opustiv Prahu, uchýlil se v tento klidný a pro rozjímavou duši zrovna stvořený koutek naší krajiny, k pozvání majitele Kozího, jednoho z četných příznivců svých mezi panstvem. Bohužel, neznáme určitě, kdo byl tím neohroženým pánem, který k Mistru Janu tak kavalírsky pohostinně a při tom (přes blízkost dominikánů inkvizitorů v Ústí) tak neohroženě se zachoval. A. Sedláček nejnověji jmenuje Jana z Kozího, druhorozeného syna Viléma z Újezda a Poděhus²⁶⁾.

²⁵⁾ Snad střepy nádob označené německými slovy mit treu: maria hylf, - Got hilf, jsou upomínka na tohoto majitele hrádku.

²⁶⁾ Týž byl ve službách pánů z Rožmberka (což by mu v přichylnosti k Husovi nevadilo, poněvadž Oldřich z Rosenb. teprve později od husitství odpadl). Připomíná se roku 1417 při jednání o ves Zhoř (Sedl. Táb. str. 145), 1428 vedle jiných byl rukojmím za Oldřicha z Rožmberka u Mikoláše z Lobkovic (Arch.

Tajně z Prahy vyšel, tajně sem přišel, takže s počátku místo jeho pobytu v Praze známo nebylo. Ale aby přece byl ve spojení s širším světem českým a zvláště s posluchači svými v Betlemě a s Pražany vůbec, dopisoval jim odtud častěji, zaslal jim slova útěchy a napomínaje jich k stálosti u víře, kteréžto listy bývaly potom v kapli betlémské posluchačstvu veřejně předčítány. I písně pro nábožné ženy při kapli betlémské skládal a do Prahy posílal²⁷⁾.

Že byl však ještě příliš zvyklý hlučnému a šumnému životu velkého města, kdežto zde na tichém hrádku, stranou všeho ruchu v zimní době smutno i trudno bylo i těm, kdož zvyklí a otužilí byli životem podobným a čině si hned z počátku výčitky, že neučinil dobře, když z bázně před nepřáteli vzdálil se z Prahy a z úřadu kazatelského, „neboť boha více poslouchati sluší než lidí“, po vánocích r. 1412 vrátil se do Prahy a kázal v Betlemě.

Sice dvakrát tak učinil během krátké doby, ale konečně uznáv, že by snad byl kamenem úrazu při jednání kommisie královské o smíření stran, opustil Prahu

---

český III. str. 9.); v březnu r. 1439 rukojmím na straně Oldřichově v příměří uzavřeném s Táboři (Arch. č. III. str. 521.); dne 27./6. 1447 vyslán byv od Oldřicha k Tábořským, promluvil řeč, jež se zachovala (Arch. český I. str. 387.). Ovšem divno je, že na stížném listě do Kostnice jména jeho není, ač se tam čtou jména mnohých okolních pánův a vladyk z krajiny naší (ze Strkova, Velímovic, Záluží, Hlasiva, Polanky, Radimovic, Prudic, Nemyšle, Moravče, Rzávého, Údimě atd.).

²⁷⁾ Jedna z nich „Králi slavný, Kriste dobrý“, zůstala tu jako milá i vzácná upomínka na něho, vyryta byvší neznámým ctitelcem Mistrovým na prostou hliněnou nádobku, jež se našla ve spáleništi blízko bývalého kostela Nejblahosl. P. Marie v Ústí Sazemině. Srovnej profesora K. Anderle: „Je-li Hus autorem písně Králi slavný, Kriste dobrý?“ — ve Výroční zprávě c. k. reálky v Táboře za rok 1912—13.

a zůstal na Kozím, žije tu životem jiným než dosud a poměrně klidnějším. Vytrhl se z víru života rušného, jenž vyžadoval horečného napjetí ducha jeho v ustavičných a celkem neplodných hádkách a bojích, vedených slovy i písmem s tolika protivníky a zjednal si tak více času volného ku práci a svaté ticho kozského zátiší se stalo balsámem, hojícím jeho uštvanou duši. I jal se psátí lidu, z něhož sám vyšel a jež tolik miloval, spisy jazykem českým, jimž zároveň razil dráhu učení svému v lidu. Dosud psal téměř všecko latinsky. Času denního arci používal k hlásání slova božího a že kazatelskou činnost považoval za hlavní, ba za nutnou, i daleká místa navštěvoval.

Kázal nejen na Kozím „mezi ploty podle hradu“ a „pod velkou lípou v lese u hradu“²⁸⁾, kam přicházelo mnoho lidí z blízkého města Ústí, Měšic, Čabele, Lhoty, Bořichova (tehda dvůr, dnes samota „Čásenský“ u Záryb. Lhoty), Kavčí, Lípí a Strakačova (dnes lesy Kavecko, Lipsko, Strakačov), Smolína, Kravínu (dnes trať „v staré vsi“ u dvora Kravínského) a j., ale navštěvoval i vzdálenější města i malé osady, vyhledávaje zvláštních příležitostí o posvíceních, poutích, svatbách atd., kde se lidé u větším počtu scházvali. A Sedláček jmenuje okolí Vys. Chlumce (kdež jsou naň posud upomínky) a okolí Vlašimě. K tomu přidati možno i panství Borotínské, kdež záhy páni (z Landšteina), i lid k učení jeho přilnuli a panství Zvěři-

²⁸⁾ V celé lesní oblasti jižně a západně od hradu není lípy, ani známky, že by tu byl kdysi podobný strom stál. Avšak jsou lípy — sice mladšího data (o průměru 1 m) na a pod východním svahem, nad nímž stávalo předhradí a není nijak vyloučeno, že by nemohly ze staršího kořene vyrůst. Místo samo se k promlouvání výborně hodí. Je u paty svahu, ale ještě ve stráni nad ostatní území povýšeno a pod ním k záp., sev. a jihu rozkládá se dnes velká louka, na níž sta lidí mohla býti shromážděna.

(Obr. 10.)

necké (u Sedlce na dráze Fr. J.), kde dle tradice Mistr jistou dobu u Václava ze Zvěřince přebýval.

Při tom jen litoval, že nemůže jako Spasitel všude sám pěšky choditi. „Káži v městech, po hradech, na polích i v lese a mohl-li bych kde podobně, kázal bych i na březě i s lodě, jakož jest činil Spasitel“.

A nic nepomohly zákazy a pronásledování; kázání byla mu vším, poněvadž v nich svým opravným myšlenkám dáti mohl volný průchod a jimi nejlépe promlouvatí mohl k duši lidu.

V nich také bezohledně káral chyby a vady tehdejší světské i duchovní společnosti ve hlavě i v údech, z nichž zvláště tato hluboce byla tehdáž poklesla; poukazoval na šíření se němectví u dvora i v úřadech a ve městech a na zlehčování a zahazování jazyka i lidu domácího. Ký div potom, že prostá, nehledaná slova výmluvného kazatele padala u lidu zdejšího, vždy k hloubání nakloněného, na půdu úrodnou a že stačila pak jenom jiskra zvenčí, aby se ti, k nimž před tím nikdo tak upřímně a otevřeně nebyl promlouval proti moci duchovní a jejím řádům nebyli vzepřeli.

A snad toto živé účastenství o spásu duší bývalých posluchačů v Betlemě a nynějších, kdož přicházeli za ním ke Kozímu, dalo původ mnohému, co za večera, kdy mysl jeho z paláce hradního v dáli ku Praze zalétala v traktátech a spisech lépe a důkladněji zpracoval pro poučení lidu a paměť budoucí.

Napsal tu nejdůležitější svůj latinský spis *De ecclesia* (o církvi), v němž vyložil mínění své o moci duchovní, dokonal tu česky »výklad na víru«, »na desatero přikázání« a »na páteř«, zpracoval traktátek »o manželství«, dokonal spis »o svatokupectví« (2./II.

1413) a začal i dokonat 26. října 1413 »pro chválu Boží, pro spasenie Čechův věrných« Postillu či vyloženie svatých čtení nedělních, kteráž bývala nejmilejší knihou našich předků.

A potom už pobyt jeho byl tu krátký. V dubnu 1414 přijel z Kozího do Prahy, kde složil spisek »o šesti bludích« a dokonav jej 6. června, odebral se zase z Prahy nejspíše do Ústí nad Lužnicí, kde ku konci června přebýval a spisek »Jádro učení křesťanského« dokonat.

Potom (15. července) odebral se k pozvání příznivce svého pana Lefla z Lažan na hrad Krakovec v Rakovníčtě, kde působení jeho bralo se týmž směrem jako na Kozím. Arci jenom kratičkou dobu, protože začátkem srpna ubírá se odtud do Prahy a 11. října odjíždí do Kostnice, kdež 6. července 1415 odsouzen k smrti a jako kacíř upálen.

Zpráva o tomto ukrutném činu pobouřila v Čechách kde koho. »Kde jaký ohled ještě zachovali k staré církvi, ten nyní úplně zamítli a nebylo v Čechách tenkrát jiných stran nežli husitské a katolické. Jak v Praze, tak na venkově nejhůře kněží katoličtí smrt Husovu odnesli. Patronové husitští vyháněli je z far a lid obecný vzal je v největší nenávisť«²⁹⁾.

Za to stoupenci Husovi mezi kněžími, lidé sic méně učení, ale za to vášnivější v povaze, odstěhovali se z Prahy do Ústí Sazemina (mistr Jičín, Věněk, Petr Veliký, Antoš, Petr Ústský, Pšenička, Kániš, Bydlín a j.) a jsouce opatřeni obytem i stravou u Jóhy pekaře a Pytla soukeníka, bohatých měšťanů Ústských, zřídili si

²⁹⁾ Srovnej Palacký documenta M. J. Hus „Sermo ad dominos de Usk“ str. 667.

tu jakousi akademii, v níž učené hádky mezi sebou vedli o opravy ve státu a církvi tehdejší, vymýšlejice při tom všelikteraké novoty, jimiž by všecek řád a všecka kázeň církve římské byly pominuty a potupeny³⁰⁾.

»Jak palčivá tato zášť k Římu byla, poznáváme nejlépe z latinských traktátů náboženských tehdejší doby, ve kterých se smýšlení těchto novotářů v církvi úplně zrcadlí. Oblíbené thema byl tenkrátě výklad 24. kapitoly evangelia sv. Matouše o vyvrácení Jerusalema a o posledních věcech světa, kterýmžto slovům někteří tak rozuměli, jakoby za dob jejich svět novozrozený počítí měl dle příkladu prvotní církve Kristovy; jiní opět v blouznivé mysli své obrazy za pravdu skutečnou berouce, domnívali se, že skutečně konec světa se blíží a že Kristus stoupě opět s nebe, založí na zemi novou říši pravdy, spravedlnosti a rovnosti.

Neobyčejné přírodní úkazy tohoto roku shodovaly se docela se znameními, kterými skonání světa dle onoho evangelia zvěstováno bude. — Bylo zemětřesení, bylo zatmění slunce (6. června), ukázaly se ohnivé sloupy a meč na obloze, ano i kašel těžký jako mor na lidi padl.

Ký tedy div, když náboženská mysl obecného lidu, kazateli rozechvěná, spatřovala v těchto znameních nejen hněv boží za příčinou upálení Husova, nýbrž také zvěsti blížící se změny všech posavadních trýzní a trápení, kterých zkoušeli od staré víry a jejich horlitelů.

Události světové byly tenkrátě též takové, že podle onoho evangelia na blížící se skonání vyložití se daly . . . Jakož v této kapitole čteme: »Budete zajisté slyšeti boje a pověsti o bojích, hleďtež, abyste se nermoutili, neboť

³⁰⁾ Staré letopisy III. díl str. 471.

musejí tyto věci býti, ale ještě není konec« — tak i tehdy slyšení bylo o bojích mezi králem Polským a Prusy, mezi Saraceny a křesťany . . .

Stoupenci nového učení Husova byli již tenkrát vydáni v soužení a zabit jim byl přední jejich učitel M. J. Hus; . . . mnozí je již zradili, jako Páleč Štěpán a Stanislav Znojemský a falešní proroci povstali a svedli mnohé . . . I předpovědění: evangelium toto o království bude kázáno po všem světě se již vyplnilo a káže se pravda boží již veřejně v Čechách a mnohem více než před 100 lety a studující ji šíří do Uher a do Polska . . . I ohavnost spuštění, jakouž Daniel předpověděl a která znamenímí býti měla skonání světa, stála již na místě svatém: u oltářů vidíte místo kněží a pastýřů duši dravé vlky, loupežníky, kuběnáře, na kněžská nadání dosazují se místo prosících žáků Kristových nejbohatší a nejpyšnější lidé, místo zákona Kristova, který všude v církvi zachovávatí se má, hledí kněží jen k podání církve, které je zvelebují a k ceremoniím, lidským to výmyslům a vynálezům, aby peněz nahromadily, čehož obojího v prvotní církvi nebylo«. (M. Koláře rukopisné poznámky o Ústí Sazemině).

Z toho všeho, co tuto bylo uvedeno vysvětluje, že tito následovníci Husovi v úřadě kazatelském šli dále ve svém odporu proti řádům církve nežli Hus sám a zavrhnuvše všechna ústní podání církevní a všechny její ceremonie, písmo svaté za jediný vzor a ředidlo všeho náboženství brali a vykládajíce je libovolně, po svém rozumu, žádné autority církevní při tom nedbali.

Tak mši svatou podávali již pod obojí způsobou a sloužili i ve stodolách, jako tady u Kozího o Velkém pátku 1416 a křtili v potoce, jak to učinil Krampěř jakýsi, z Řečice pro bludy vyobcovaný, který synka svého na

potupu kněží katolických v potoce Kozském pod hradem dal pokřtiti a jiní podobně činili jinde³¹⁾.

A tím ukončena je také všecka historie hrádku, pokud o ní širší dějiny vlasti se zmiňují. Všecko ostatní, co potom následovalo, jsou téměř jen záležitosti domácí, tábor-ské, postrádající významu všeobecného a zajímavosti.

Avšak kdy se stali Táboři jeho majiteli, neví se. V majestátě Sigmundově, jimž se jim zajišťuje všecko, čeho v letech 1420—37 dobyli a v moc svou vzali, Kozí se nejmenuje. Patrně proto, že se nestalo jejich kořisti po roce 1420, jak se někdy mylně soudívá.

Ale za to roku 1446 byli už jeho majiteli, koupivše panství kozské od Jana z Kozího, služebníka pana Oldřicha z Rosenberka³²⁾. Určitě pak se ví, že po shoření desk zemských v r. 1541 majíce přiznati statky své v nové desky a postrádající listiny, kterouž by dotvrdili tento svůj majetek, vyslali ze sebe do Prahy tři měšťany s písařem a ti r. 1542 vložili v desky mezi jiným majetkem toto panství: »Kozí hrad pustý, dvůr poplužní s poplužím, Lhotu ves celou, Turovec ves celou, Kravín, Lipí a Kavčí vsi pusté s dědinami atd. . . .«

Kdy hrad spustl, není známo. Sice F. Ad. Šubert udává: »Poslední ústecký byl i posledním držitelem hrádku. Když byl na Sedlci zabit, rozmeteno jest i Kozí a nepovstalo více ze svého rumu³³⁾«.

Ale tvrzení toto je mylné. Oldřich na Sedlci cepy ubitý nebyl nikdy držitelem hrádku a Kozí nebylo rozmeteno r. 1420.

³¹⁾ »Tu kněz Věněk poče děti v rybníce křtiti a křížmo svaté i olej tupiti a vodu svěcenú haněti«. — Staré letopisy str. 471.

³²⁾ Sedláček, Hraďy a zámky díl IV. str. 148.

³³⁾ F. A. Šubert, Z českého jihu.

Také domněnka A. Sedláčková — »Když se dostalo Kozl v držení tábořských zůstaven jest hrad úplně spouště. Sebrána z něho všecka přístřeší branná, zábradla, pavlače, pokud již samy se nesřítily a ponechány tu holé zdi« — je licho. Po r. 1446, kdy už všecko bylo jejich majetkem a oni dávno pokojnými hospodáři, ježto s léty sršatost jejich byla vyprchala, zdá se — tuším — jednání podobné velmi podivné a vzhledem k tomu, co předem bylo řečeno o velikém požáru na hradě, před i podhradí — jaký přec potřebuje velmi vydatné potravy — dřevo, jistě nemožné.

Podle nálezů na hrádku učiněných, možno je spíše říci, že viděl a přetrval celé války husitské a zašel i spustl někdy v r. 1438.

— »Tehda zajisté král Albrecht v srpnu r. 1438 chtěje zmocniti se Tábora, u něhož bratrské rotý polské i tábořské pole měly, položil se s vojskem »široko v hradbách vozových u Měšic«, odkudž byla znamenitá vyhlídka na všecky strany a zvláště do otevřené krajiny na východ ke Kozímu, sotva půl hodiny cesty vzdálenému, jehož mohutná, vysoká věž daleko široko byla viditelna. Ve vojště jeho byli vedle Uhrů a Rakušanů i Míšňané, Braniboři a jiní Němci, kteří asi za pětinedělního zdržování se tu v samých půtkách a útocích na spojené vojsko polsko-české a jinak celému okolí byli spíše zhoubci nežli přátelským lidem.

Majíce ještě v živé paměti Domažlice, Tachov a Ústí a zakoušejíce tu na picování a při napájení koní od Tábořských mnoho škody³⁴⁾, přepadli asi hrádek, vybili a vypálili jej tak, jak se nám jevil při pracech výzkumných.

Byl by tudíž pravděpodobně rokem zkázy Kozího rok 1438³⁵⁾.

³⁴⁾ F. Palacký: Dějiny národa českého str. 609.

³⁵⁾ J. Švehla: Kozí hrádek kdy zašel? »Jih. Kraj« r. 1911 str. 294.

R. 1547 obec tábořská pro odpor proti Ferdinandovi I. ztratila všechny statky své, ale část jich byla jí později zase navracena, mezi nimi „město pusté Oustí, hrad pustý, řečený Kozí hrad, s dvorem poplužným pustým, s poplužím, s vesnicemi pustými k témuž městu a hradu náležejícími“.

Nedlouho potom (1560) divným sběhem okolností dostal se Kozí hrad v majetek měšťanské rodiny Táborské Lucinů. Vyprosil si Pavel Lucin Helikoniades z Helikonu na arciknížeti Ferdinandovi, aby mu pod starobylý plat k záduší dávaný městiště někdy hradu Kozího s příkopem pustým, s porostlinami k cestě, se dvěma pustými rybníčištěmi, s pustým dvořištěm, se dvěma loučkami a potokem kozským zanecháno bylo³⁶⁾.

Po třinácti letech potom, 27. srpna 1573 prodal »městiště zámku řečeného Kozí« Zikmundovi Pekovi z Římku, který r. 1587 slove „seděním na Kozím hradě“³⁷⁾.

³⁶⁾ P. Lucin narodil se 1523 v Táboře (v domě č. 222 v Pražské ul., kde má pamětní desku) jako syn radního písaře Matiaše. Pro hluboké vědomosti práv a historie, jakož i nevšední nadání básnické (lat. básně jeho pojaty byly do sbírky „Farragines“ nákladem učeného místosudí českého Jana staršího z Hodějova vydané), obdržel erb a přídomek. Sepsal lat. skladbu k uvítání císaře Maximiliana v Táboře 1562; jinou ku sňatku Adama z Hradce r. 1547; knihu o rozdílu a povinnosti učení Starého i Nového zákona 1564; knížku o rozličně vrtkavém, nestálém a rychle proměnitelném štěstí i neštěstí všech věcí v tomto světě (1579) a četné překlady. Zemřel 1595.

³⁷⁾ Týž měl manželku z rodu Helmů z Orlova, s níž vyženil dům v Táboře, kde měl i jiné šosovní statky. Měl nepřijemnosti s obcí tábořskou, do níž si stěžuje, že mu činí překážky v užívání vody. Ve stížnosti se čte, že Pek při Kozím vystavěl dvůr (při čemž asi nastalo opravdu vandalské boření zřícenin pustého hrádka) a mlýn (zvaný po něm potom Pekovský) s nemalým nákladem a užíváním vody rybníka kozského, lovením na mlýn a do potoka kozského, čehož mu pánové z Rožemberka, držitelé rybníku

Po jeho smrti chtěl koupiti stateček od sirotků jeho Volf Hozlaur z Hozlau, ale táborští vkročili v jednání a přes to, že byli dluhy přetíženi koupili jej r. 1600 za 1316 kop, od kteréžto doby je obec tábořská v držení Kozího nepřetržitě a jeho další historie splývá s dějinami panství tábořského³⁸⁾.

práli, ale obec tábořská, která r. 1594 statek Plánský a s ním rybník koupila, v tom brání. R. 1597 podává Pek druhou stížnost, že mu táborští zájezek, který před 20 lety udělali dal, rozsekali. Smrt jeho r. 1599 ukončila další spory.

³⁸⁾ Ale přes to vyskytají se od 16. stol. rody Kozských z Plechova a Vorlů z Kozího hradu, které asi krom jména sotva jakou souvislost s hradem mají. Jan Kozský z Plechova bydlel v Sedlčanech a vyskytuje se r. 1582 mezi nakladateli proslulého kancionálu, v němž je také vyobrazen jeho znak, korunovaný tygr v modrém polí a na štítu přilba bez koruny. Žil ještě r. 1619, kdy mu obec tábořská byla dlužna 500 kop grošů míš. Dle tituláře z r. 1589 seděl Mikuláš Kozský z Plechova na Plechově u Jistebnice. Jan Vorel, konšel v Táboře a bratr jeho Šimon, dostali 6. pros. 1561 přídomek z Kozího hradu a znak, štít polovičný, v horní zlaté polovici půl černého orla, dolní polovice červená, v klenotu křídlo zlatočerné a červenožlaté a mezi oběma stříbrný rostoucí kozel. Jan Vorel byl velmi vážen; soudobí básníci humanističtí Pavel Lucín, Kašpar Menšík z Menšteina a rektor Matěj Gryll z Gryllova psali naň básně. Syn jeho Šimon byl r. 1560 hejtmanem v Ml. Boleslavě a r. 1589 slove seděním ve Vtelně Jizerním; koupil tam 1577 dům, zvaný „Myškovský“, který vdova jeho Kateřina roku 1594 prodala.

Rod Kozských z Kozšho.

(Srv. „Čes. Jih“ 1915 č. 29.)

Vilém z Újezda a z Poděhús, purkrabě na Poděhúsích
1360 a 1406 patron kostela v Hošticích Šumavských,
1406—1407 „seděním na Kozí“, † 1408.

Ctibor

1414 spolupatron v Hošticích, byl ve službách Rožemberků, † 1437

Jan

1414 spolupatron v Hošticích, † 1457

Marketa

† j. 1457

Vilém

1432 správce v Soběslavě, 1463—64 purkrabí na Choustníce, 1474 opět v Soběslavě, manželka Eliška z Čekanic

Markvart

1468—80 purkrabí na Zvíkově,¹⁾ 1480 na Jistebnici

Zdebor

1469—71 hejtmán na Třeboni,²⁾ 1480 na Jistebnici, 1483 kšaftoval

Ctibor

přikázán Janovi z Rožemberka³⁾ 1480 na Jistebnici

Mikuláš Kozský⁴⁾
† 1523

Jan 1476

Sirotníci neznámých jmen

¹⁾ Archiv český I. 231, 233, 235.

²⁾ Měl domek v Soběslavě, který byl od poručníků r. 1484 prodán.

³⁾ Archiv český V. 321.

⁴⁾ 1506 list Jistebnickým (archiv Jistebnický č. 1.), 1511 vyprosil jim trh, 1507 prodal 2 lány v Mal. Krasejovicích.

Fotografické snímky
„Kozího Hrádku“

a i jiných historických památek staroslavného
města Tábora

— má na skladě —

- atelier odborných fotografů -
Josefa Šechtla a Jana Vosečka
v Táboře.

Živnostenská banka
filiálka v Táboře

- - pobočka Rakousko-uherské banky - -
provozuje veškeré obchody peněžní
a směnářenské za podmínek nej-
kulantnějších a nejpečlivějších.

Velkoobchod
cukrem, uhlím, hnojivý, cementem.
- Prodejna losů c. k. rak. třídní loterie. -

ÚSTŘEDNÍ ZÁLOŽNA

učitelstva československého

v PRAZE I., Františkovo nábřeží

číslo 20 »BELLEVUE«.

Poskytuje půjčky

svým členům na směnky, dluhopisy, cenné papíry, pojistky, provádí konverse dluhů (na záznam služného za podmínek nejmírnějších). Na 1 členský podíl možno obdržeti výpůjčky v každé výši.

Přijímá vklady

od členů i nečlenů a to buď na vkladní knížky nebo běžný účet a zúrokuje je

$$4 - 4\frac{3}{4}\frac{0}{0}$$

(dle výpovědi a výše vkladu ode dne vložení).

Vkladní knížka zdarma. Úroky připisují se ke kapitálu půlletně. — **Důchodkovou daň za vkladatele platí záložna.** — Vklady lze zasílati poštovní spořitelnou **bez výloh.** — Složní lístky poštovní spořitelny na požádání se zašlou zdarma. — **Hotová záruka vkladatelů** (reservní fondy, členské podíly a záruka členů dle stanov) činí ca K 1,300.000.—.

Záložna podléhá povinné revizi »Jednoty záložen«. — Pokladna podléhá revizi každodenní.

Členské podíly 100 K úrokují se 5 až $5\frac{1}{2}\frac{0}{0}$.

Úřaduje se až do odvolání ve všední dny od 8—12 hod.

Zubní lékař
MUDr. TLAMKA
TÁBOR, Nádražní tř. 542.
(proti obecnímu dvoru)

Plomby. - - - Umělé zuby.
Zlaté korunky a můstky.

Veškeré správký na umělých chrupech
vyřídí se týž den.

**Knihy, časopisy, hudebniny, potřeby psací
pro školu i dům, pomůcky učebné, přístroje fysi-
kální, skioptikony a potřeby promítací, obrazy,
terrakoty a díla umělecká**

dodává v době nejkratší i na mírné měsíční splátky odborný
závod učitelský

Ústřední nakladatelství, knihkupectví a papírnickví učitelstva
česko-slovanského v PRAZE-VII.

JOSEF RAŠÍN, Bělského tř. 967.

Zdarma ochotně na požádání zasíláme: Nový výbor z pomocných
knih paedagog. Výbor spisů pro mládež. Úplný seznam spisů vydaných
Z. Ú. Sp. J. Uč. v kr. Českém. Ceník potřeb školních ilustr. Seznam
učebných pomůcek ilustr. Ceník modelů pro volné kreslení ilustr.
Ceník skioptikonů, kinematografů atd. ilustr. Seznam diapositivů a
přednášek, ilustr. Umění v domácnosti. Ceník obrazů a terrakot.
Illustrováno. Při objed. zdarma, jinak za 30 hal.

„Co čísti“. Informační list literární, vycházející čtyřikrát za
rok, zasíláme našim odběratelům zdarma!

Čís. pošt. spoř. 47.593.

Telefon čís. 34, 34 a.

OBČANSKÁ ZÁLOŽNA

zapsané společenstvo s ručením obmezeným

V TÁBOŘE

ve vlastní budově na Hlavním náměstí (vedle c. k.
okres. hejtmanství).

Založena roku 1862.

Založena roku 1862.

Pobočka v Třeboni.

Žirový účet banky rakousko-uherské.

POSKYTUJE PŮJČKY na směnky, na hypotéky s úmorem libovolným neb na annuity, na cenné papíry všeho druhu až do 90% kursové hodnoty. Eskont směnek obchodních a účtů živnostenských. Úvěry stavební a kryté. Půjčky komunální obcím a okresům. Půjčky na vadia a kauce za dodávky živnostníků pro obce, okresy, země, stát. Konverse hyp. půjček na nižší úrok. Vše za podmínek výhodných a úrok mírný.

PŘIJÍMÁ VKLADY a záručí je ode dne vložení do dne vybrání, dle doby výpovědní **sazbou nejvýhodnější**. Vklady zasílají lze poštovní spořitelnou; složni listy vydají se na požádání bezplatně.

Důchodovou daň z úroků vkladových uhrazuje záložna ze svého.

Úřední hodiny: ve všední dny od $\frac{1}{2}$ 9—1.

V neděli a ve svátek se neúčtuje.

Stav 31. prosince 1914: Vlastní jmění K 459.161·21. Zápůjčky 4,352.682·25. Vklady 5,129.873·24. Mobilní kapitály 2,426.257·42.

Roční obrat peněz K 27,245.810·61.

Kromě stálé místní revise podléhá záložna revisi státní. Dle zákona ze dne 10. června 1903, byla záložna revidována v roce 1904, 1906, 1908, 1910, 1912 a v r. 1914.

Spořitelna města Tábora

na Hlavním náměstí

☛ se sběrnou a platebnou ☛

v Nádražní třídě

==== přijímá vklady ====

na spořitelní knížky a zúročí je ode dne vložení
do dne vybrání;

==== poskytuje zápůjčky ====

na hypotéky a stavební úvěry na novostavby na
úrok nejvýhodnější s úmorem libovolným, komunální
pak zápůjčky obcím a okresům bez knihovního
zjištění a zálohy na cenné papíry za velmi vý-
hodných podmínek

==== a pronajímá ====

bezpečnostní schránky.

Lékárna „u Anděla Strážce“ Ph. Mr. Josefa Hrdličky v Táboře na Novém městě

vyrábí a doporučuje

Korunové žaludeční kapky, osvědčený prostředek
a bolestech žaludečních, při veškerých obtížích

Zaživací prášek. Užívá se ho při špatném trávení,
nadýmání, pálení žáhy atd.

Táborské koření proti zácpě. Výtečný prostředek
mírně projímavý a počistující.

Mazání „Kamforodol“ mírní bolesti reumatické a
loupání ve svalech a kloubech.

Kapilogen. Trest proti vypadávání vlasů a k odstra-
nění lupů.

Kapilin. Úplně neškodné a trvanlivé barvivo na vlasy
a vousy. Docíliti lze odstínů od kaštanového
až do úplně černého.

Trest' na kuří oka odstraní v několika dnech každé
kuří oko i zatvrdlou kůži.

Prsní št'áva proti kašli (Polythymin) osvědčuje
se již po
léta při kašli dětí i dospělých.

Městské lázně v Táboře

parní, vanové, sprchové, slatinné a
uhličité.

Nejmodernější zařízení a pohodlí.

☛ Ve středu města. ☚

Denně otevřeny od 7. hod. ráno do 6. hod. večer.

Ve středu a v pátek parní lázně
pro dámy.

Městská parní pila v Táboře

v nejbližší vzdálenosti od nádraží

===== má na skladě =====

všechny druhy řeziva v nejlepší jakosti.

Ceny mírné.

Ceny mírné.

Městská cihelna Tábořská

poblíž nádraží

===== prodává =====

:- cihly a tašky výborné jakosti. :-

Nejstarší česká vzájemná životní pojišťovna

„PRAHA“

pojišťuje na život nejvýhodněji.

Pište o rozpočty:

Řiditelství v Praze I.,

Ferdinandova třída 9.

Nákladem učitelské jednoty „Komenského“ v Táboře
vydán byl též

☛ bohatě ilustrovaný ☛

Průvodce Tábořem a jeho okolím.

Napsal F. D. Zenkl.

Spis obsahuje vedle popisu jednotlivých míst též mnoho údajů historických a uvádí i příslušnou literaturu. Z vydaných průvodců jest nejobsažnější a nejlevnější.

☛ **Cena 40 hal.** ☛

☛ DOPORUČUJEME ☛
**KNIHKUPECTVÍ - KNIHTISKÁRNU
PAPÍRNICTVÍ**

firmy

V. ŠAFRÁNEK v TÁBOŘE,
PALACKÉHO TŘÍDA (Okresní dům).

Do školních, obecních a soukromých knihoven
doporučujeme

Roman Cihart: OKRES TÁBORSKÝ.

Popis historicko-archeologický s rodokmeny.

Cena 2 K.

Cena 2 K.

Pro členy Jednoty Komenský v Táboře K 1.

Na skladě

v knihkupectví **V. Šafránka v Táboře.**

Dále nabízíme:

Srb, Samosprávná a zemědělská čítanka K 1·30
Dr. Beran, Bytová reforma . . . . „ 1·60
Jelínek, Stavební právo . . . . „ 1·20
Borek, Praktický loutkář . . . . „—60
„Jihočeský Kraj“ ročníky I. až V. za značně snížené
ceny.
